Mustikkasatoon vaikuttavat monet tekijät

10.7.2021

Ennen nykyisenlaista maataloutta suomalaiset hankkivat jokapäiväisen leipänsä metsästä. Nykyisin marjastus ja muu keräily ovat suomalaisia innostavia harrastuksia. Kun marjoja ja muita metsänantimia voi kerätä verovapaasti, on marjabisneksellä tärkeä merkitys varsinkin syrjäseutujen aluetalouksille. Aikajaksolla 2002 – 2019 mustikan kauppaan tulomäärä on maassamme ollut 1,2 – 7,2 miljoonaa kiloa vuositasolla. Mustikkasadon arvo on vastaavasti ollut 1,6 – 12,2 miljoonaa euroa.

Vuoden eivät ole veljeksiä eivätkä kesäsäät. Kuivuus ja hallat laskevat mustikan satomääriä. Ilmastonmuutoksen myötä lumettomien pakkastalvien on arvioitu haittaavan mustikan kasvustoja. Lisäksi on osin populistisesti väitetty, että metsätalous on hävittänyt mustikan Suomesta.

Pölyttäjät tärkeitä

Myös pölyttäjien määrät vaikuttavat merkittävästi satotasoihin. Mustikan kukinta-ajalle osunut kylmä jakso voi vähentää hyönteisten lentämistä ja alentaa siksi omalta osaltaan satomääriä. Vaikka mustikan kukka

houkuttelee monenlaisia hyönteisiä, kuten esimerkiksi kärpäsiä ja perhosia, niin tärkeimpänä pölyttäjähyönteisenä voidaan pitää kontukimalaista. Tutkimuksissa on havaittu, että kontukimalaisten pölyttämiltä koeruuduilta on saatu moninkertainen sato normaaliin verrattuna. Kimalaisten rooli hyvälle marjasadolle on siis merkittävä.

Seinäjoen ammattikorkeakoulu selvitti Ilmatieteen laitoksen avoimien sääaineistojen sekä Ruokaviraston ja edeltäjiensä avoimien mustikkasatotilastojen avulla säiden ja satojen välisiä riippuvuuksia.

Lumen paksuus ei selittänyt kauppaan tulleita marjamääriä missään tapauksessa, vaikkakin vähälumisten talvien on ennakoitu johtavan erityisesti mustikanversojen paleltumisiin ja sitä kautta mustikkamääriin alentavasti.

Mustikan kauppaan tulomäärille ei löytynyt selittäviä säätekijöitä valtakunnan tasolla. Sen sijaan Oulun alueella keskimääräistä lämpimämpi elokuu lisäsi mustikan kauppaan tulomääriä. Satokauden voidaan olettaa pidentyvän, eikä yöpakkasia vielä välttämättä ole.

EU:n hakkuurajoitteet laskisivat mustikkasatoja?

Lapissa puolestaan lämmin toukokuu lisäsi mustikan kauppaan tulomääriä. Lämmin kevät on yleensä hallaton. Muilla alueilla ei riippuvuuksia havaittu. Tulokset pätevät tutkimuksen laskentaoletuksilla ja sovelletuilla avoimilla aineistoilla. Tulokset eivät ota huomioon aluetason sääpoikkeamia tai pölyttäjämääriä, ja laskelmat laadittiin ilman metsikkötunnuksia.

Kauppaan tuleviin marjamääriin vaikuttavat marjasadot ja kansalaisten poiminta-aktiivisuus. Satoihin taas vaikuttavat metsän puulajisuhteet, varjostus ja metsänhoito. Mustikka marjoo harvennetuissa kangasmaiden männiköissä ja kuusikoissa tuottaen satoa 10 – 25 kg/ha/v.

Mustikka ei marjo hoitamattomissa ryteiköissä. Mikäli EU vaatii metsien hakkuumäärien alentamista, vaatii se samalla pienempiä mustikkasatoja?

Vain 5-10 marjasadosta poimitaan talteen

Luonnonvarakeskus aloitti kuluvan vuoden toukokuussa koko maan kattavan metsä- ja suokasvillisuusinventoinnin mm. maa- ja metsätalousministeriön Nappaa hiilestä -ohjelman tuella. Hanke tuo tärkeää tietoa luonnon monimuotoisuuden kehityksestä sekä metsätalouden ja ilmastonmuutoksen vaikutuksista mm. mustikan esiintymiseen kuluneen neljännesvuosisadan ajalta.

Kokonaisuudessa ja metsäviestinnässä pitää jatkossa huolella eritellä mustikan kasvipeitteisyys, mustikkasadon kokonaismäärät sekä talteen kerätyt marjamäärät. Lopulta metsämarjasadosta kerätään arviolta vain 5 – 10 prosenttia talteen. Viimeksi mainittu unohtuu helposti, kun metsää ei haluta nähdä puilta.

Risto Lauhanen, MMT

Seliina Päällysaho, FT
SeAMK

Kuva: Risto Lauhanen